

rektne analogije jedino u grobovima br. 1, 12, 40, 43, 65 i 75 na nekropoli Intercise²⁴.

Sasvim izuzetna pojava etažnih grobova i relativno mali broj nekropola s grobovima prvog i drugog tipa u Italiji i provincijama, dovode u pitanje italsko poreklo ovog načina sahranjivanja. Mada se bustum pominje još u zakonu 12 tablica²⁵, čini se da je ova reč najpre označavala grob spaljenog pokojnika uopšte, a tek da je kasnije označavala mesto gdje je pokojnik spaljen i sahranjen²⁶. Podatak T. Livija²⁷ da su Kelti pri opsadi Rima 390 g svoje mrtve na jednom mestu spalili i sahranili (Busta Gallica²⁸) i činjenica da se u latenskom periodu pojavljuju etažni grobovi sa spaljenim pokojnicima²⁹, opravdavaju pretpostavku da su grobovi ovog tipa nasleđeni od prerimskog stanovništva, verovatno od Kelta. U slučaju Domavije to bi bilo moguće. Njeno ime je izgleda keltskog porekla³⁰. Grobovi s opaljenim površinama u Intercisi i Akvinkumu nastali su, izgleda, pod jačim prilivom stanovništva iz zapadnih provincija. Pojava etažnih grobova u Intercisi vezana je izgleda za boravak cohors I Alpinorum³¹, stacioniranoj ranije u Karnuntumu, a pored groba s nagorelim površinama iz Akvinkuma nađen je nadgrobnni spomenik kelnskog građanina³². U Domaviji je pri otkopavanju kurije otkriven natpis na kome se pominje C. Julius Silvanus Melonio³³ za koga se zna da je u Galiji bio takođe Procurator Augusti³⁴. Iz tih razloga potrebno je bar etažne grobove smatrati za stariju, prerimsku formu vezanu za Kelte ili autohtono stanovništvo.

Grobovi iz Domavije i pored velike sličnosti s grobovima na gore navedenim nekropolama iz Panonije, Dalmacije, Mezije i Makedonije, pokazuju i izvesna odstupanja u konstrukciji, orijentaciji i rasporedu priloga što je znak ne samo lokalnih specifičnosti, već možda i različite hronologije. Najbliže domaviskoj nekropoli stoji nekropola Intercise: obe imaju isti položaj u odnosu na kastrum i naselje³⁵, poznaju iste tipove grobova, imaju sličnu orijentaciju i sa-

²⁴ Intercisa I, 61 sqq. Već je napred napomenuto da i pored velike sličnosti između ovih grobova u Domaviji i Intercisi postoje i izvesne razlike, npr. u načinu postavljanja priloga i ostataka s lomače.

²⁵ Cic., de leg. II, 64.

²⁶ Pauly-Wissowa, RE, s. v. bustum (Mau).

²⁷ T. Liv., XXII, 14, 11.

²⁸ Pauly-Wissowa, RE, s. v. Busta Gallica (Hülsen).

²⁹ Kessler, Meinzer Zeitschrift 1929/30, 125 sqq. Iz antičkih izvora se zna da su Kelti imali i svetilišta u sredini kojih se nalazila busta (jama s pepelom heroiziranih pokojnika). Rimski grobovi carskog doba otkriveni u Kelnu čuvaju ovaj oblik u rakama s nišom za priloge (up: Germania XV, 1931, 137, Abb. 4; Germania 1934, 278, Abb. 3).

³⁰ A. Holder, Altkeltisch. Sprachsch., s. v. Domavia. Patsch pretpostavlja da je u Domaviji postojalo i praistorijsko naselje prerimskih rudara (up. Pauly-Wissowa, RE, s. v. Domavia, col. 1294).

³¹ Intercisa I, 111.

³² Germania XV, 1931, 216, Abb. 1. Na natpisima iz Savarije se takođe pominju galski veterani početkom II-og veka (v. CIL III, 11223).

³³ WMBH, B. I (1893), 234, fig. 30.

³⁴ up. Boissien, Inscription de Lyon, 17, Nr. XIV.

³⁵ up. Intercisa I, Karta 1.

drže srodne priloge. Grobovi sa spaljenim pokojnicima iz Akvinkuma, Savarije, Stenjevca, Stupe kod Sarajeva, Singidunuma, Prahova i Demir Kapije razlikuju se u detaljima od grobova na nekropolama Intercise i Domavije. Ako se gore navedenim nekropolama pridruže i nekropole sa spaljenim pokojnicima sahranjenim u urnama, naprimjer velike nekropole Emone i Petovija, može se izgleda, dobiti prilično jasna slika o spaljivanju u Panoniji i Dalmaciji u prvim vekovima carstva.

Pri iskopavanju nekropole u Domaviji nisu primećeni znaci za obeležavanje grobova. S obzirom na veliku gustinu grobova (vidi kartu 2) mora se pretpostaviti postojanje manjih humki ili primitivnih ograda od kamena na samoj površini. U Intercisi je isti slučaj³⁶. Međutim već kod geografski najbližih grobova sa spaljenim pokojnicima, na Stupi kod Sarajeva, nad' grobovima leže kamene ploče postavljene horizontalno ili u obliku sanduka³⁷. Ovi grobovi za razliku od grobova u Intercisi i Domaviji imaju umesto pravougaone elipsoidnu raku³⁸. Isti oblik rake imaju grobovi u Savariji i Demir Kapiji, obloženi takođe kamenim pločama ili tegulama³⁹. U Savariji se pored elipsoidnih javljaju i kružne jame koje u izvesnim slučajevima pored gara i pepela sadrže i urne s kalcinisanim kostima. Iz nepotpunog Hofilerovog izveštaja o nekropoli u Stenjevcu⁴⁰ može se zaključiti da je ovde vršeno spaljivanje i sahranjivanje pokojnika na isti način kao u Savariji. Grobovi iz Petovija⁴¹ i Emone⁴² sadrže urne po italском običaju pokrivenne tegulama ili dnom veće amfore (dolium).

Prilozi i novac omogućuju da se prilično tačno odredi hronologija gore navedenih nekropola. Nekropole u Emoni i Petoviju moraju se datovati od Avgusta do Hadrijana, a grobovi u Stenjevcu od 80 do 140 g⁴³. Sahranjivanje na nekropoli Savarije traje od 85 do 140. Grobove na Stupi kod Sarajeva G. Čremošnik je pogrešno datovao u vreme oko 300 g. zaveden građevinom podignutom kraj grobova⁴⁴. Prilozi i novac cara Klaudija otkriven u grobnom prostoru datuje ove grobove u drugu polovinu prvog veka. Grobovi sa spaljenim pokojnicima u Intercisi potiču sigurno iz druge polovine II-og i prve polovine III-eg veka⁴⁵. Sredina trećeg veka obeležava gornju hronološku granicu za grobove spaljenih pokojnika u Panoniji

³⁶ Ibid., 110.

³⁷ Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, 1930, 218 sq.

³⁸ Ibid., 218.

³⁹ D. Vučković-Todorović, Arheološka ispitivanja u Demir Kapiji, pasim; Arch. Ert., 1954/2.

⁴⁰ Vjesnik hrvatskog arheološkog društva 1903/4, 166 sqq.

⁴¹ v. Dissertationes Pannonicae, ser. II, no. 20 (1942), 8 sq.

⁴² Ibid., 7 sq. Ovom grobnom tipu pripadaju možda i domaviski grobovi br. 4, 5, 6 i 7.

⁴³ Ibid., 7 sqq.

⁴⁴ Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, 1930, 222.

⁴⁵ Intercisa I, 115.

i Dalmaciji, što znači da grobovi iz Intercise označavaju poslednju fazu grobova sa spaljenim pokojnicima⁴⁶.

Iz navedenih primera jasno je da nekropole s istom hronologijom imaju približno podjednak način sahranjivanja i da pojedini oblici grobova pripadaju određenim vremenskim fazama od prvog do sredine trećeg veka. Najstariji grobovi spaljenih pokojnika (od Avgusta do Nerve) u Emoni i Petoviju su plitke kružne jame s urnom često ograđenom tegulama ili pokrivenom dnom amfore. Ovaj čisto rimski način sahranjivanja održava se i dalje kroz II vek s neznatnim izmenama⁴⁷, ali već u narednoj fazi između Vespazijana i Hadrijana (nekropole Stenjevac, Savarija, Stupa kod Sarajeva, Demir Kapija), plitke okrugle jame se šire u elipsoidne rake s nago-relim bočnim stranama, urna se stavlja na ostatke lomače, a raka se zaštićuje tegulama ili kamenim pločama. Najzad u trećoj, poslednjoj fazi od Hadrijana do sredine trećeg veka (nekropola Intercise) elipsoidna grobna jama zamenjuje se pravougaonim rakama i etažnim grobovima, isčezavaju urne i nestaje konstrukcija od tegula i kamena koja obeležava grob.

Za čisto rimsku formu sahranjivanja mogu se smatrati samo grobovi prve faze i izvesne kasnije varijante grobova ovog tipa. Već u narednom periodu dolazi do izražaja lokalna komponenta koja je dominantna u poslednjoj fazi. Upoređenjem oblika i dimenzija grobova prve, druge i treće faze zapaža se da grobne jame evoluiraju od kruga ka pravougaoniku i veličini pokojnika koji je u njima

⁴⁶ U Rimu već od I-og veka inhumacija potiskuje spaljivanje (v. O. Schrader, *Begraben und Verbrennen*, 1910, passim i L. Friedlander, *Darstellung aus der Sittengeschichte Roms*, 1881, III, 198). Spaljivanje je kasnije zadržano samo za *funus imperatorium* (v. Turcan, *Origines et sens de l'inhumation a l'epoque imperiale*, *Rev. des etudes ansiennes*, T. LX/3—4 (1958), 323—347). Postepeno napuštanje spaljivanja u provincijama manifestuje se u sve češćoj pojavi sarkofaga od početka II-og veka. Do ove promene u Rimu došlo je verovatno pod uticajem starijih tradicija (veliki broj etrurskih građana pod Vespazijanom i Trajanom u Rimu) i jake orijentalne struje u vreme Trajana. Priliv senatora i aristokratije iz Male Azije u periodu od Hadrijana do Komoda takođe je uticao na potpuno potiskivanje spaljivanja, tako da se krajem II-og veka inhumacija smatra normalnom (v. M. Aurel., IV, 21, 48), a početkom III-eg veka Sextus Empirius kaže da se samo pokoji spaljuju. Napuštanje običaja spaljivanja pokojnika u Dalmaciji i Panoniji ranije je tumačeno ekonomskom krizom u vreme markomansko-sarmatskih ratova (up.: M. Lang, *Urania* 1909, 232; Nock, *The Harv. Theol. Rev.*, 1932, 357) ili je dovođeno u vezu s prodiranjem hrišćanskog uticaja (B. Kuzsinsky, *Budapest Régiségei* X, 56 i G. Boissier, *La fin du paganisme* I, 142). Međutim čini se mnogo verovatnije da je do ove radikalne promene došlo usled priliva orijentalnih trupa i stanovništva posle sarmatsko-markomanskih ratova (up.: L. Nagy, *Arch. Ért.*, 1928 83 sq), kao i uticaja mističnih religija (up.: Dieterich, *Mutter Erde*, 1905, 66 i F. Staehelin, *Die Schweiz in röm. Zeit*, 1948, 421).

⁴⁷ Kao čisto rimska forma sahranjivanja mogu se smatrati okrugli ili četvrtasti kameni osariji s urnama česti u provincijama i tokom II-og veka (v. napr.: A. Barb, *Jahreshefte des Oest. Arch. Inst.*, B. XXXVIII, 1950, 183 sqq).

sahranjen⁴⁸. Zato i pojava pravougaonih raka normalnih dimenzija u trećoj fazi sigurno je u vezi sa sve češćom pojavom inhumacije od sredine drugog veka⁴⁹.

O orijentaciji najstarijih grobova sa spaljenim pokojnicima nije moguće govoriti već zbog njihovog oblika. Grobovi naredne faze (npr. u Savariji) pokazuju dvojaku orijentaciju: istok-zapad i sever-jug⁵⁰. Međutim suvremeni grobovi iz Demir Kapije orijentisani su uglavnom jugoistok-severozapad⁵¹. Nešto kasniji grobovi na nekropoli Intercise orijentisani su slično kao i grobovi iz Savarije⁵². Na sledećoj tabeli data je orijentacija domaviskih grobova s označenim grobnim tipom i karakterističnim priložima; (u obzir su uzeti samo sistematski otkopani grobovi):

broj groba	tip groba	orijentac.	krčag	pehar	žizak	staklo	nakit	novac	ekser
12	II	S—J							
13	II	S—J							
22	II	Jl—SZ	2	2					
23	II	Jl—SZ						1	
24	III	I—Z							
30	II	S—J				1			1
33	III	Jl—SZ	2		2	1	1	1	1
34	II	Jl—SZ		2		1		1	1
35	II	Jl—SZ	1						
36	II	Jl—SZ	2	1	1				1
38	III	Jl—SZ	2	1					1
39	II	Jl—SZ	1						1
40	II	Jl—SZ							
41	III	SI—JZ			5				
42	III	Jl—SZ	3	4	2	2	1		
43	I	Jl—SZ							
44	I	S—J							
45	III	I—Z							
46	III	S—J		2	1				
47	III	Jl—SZ	1	2					
48	II	I—Z							3
51	III	SI—JZ							

⁴⁸ Interesantno je da dok su okrugli osariji uglavnom vezani za Italiju i potpuno romanizirane oblasti provincija, četvorougaoni osariji se redovno javljaju na provincijskim nekropolama, naročito zapadnim, u čemu se možda takođe reflektuju starije autohtone tradicije (up.: H. Koethe, *Trierer Zeitschrift* 1939, 118).

⁴⁹ vidi napomenu 46.

⁵⁰ Arch. Ért., 1954/2, kep. 16.

⁵¹ D. Vučković, *Todorović*, loc. cit.

⁵² Intercisa I, 113.

broj groba	tip groba	orijentac.	krčag	pehar	žizak	staklo	nakit	novac	ekser
52	II	JI—SZ							
53	II	I—Z							
54	II	I—Z			1				4
55	II	SI—JZ	1						
56	II	I—Z							
57	II	JI—SZ	3						
58	II	S—J							
59	II	J—Z	1		1				
60	I	SI—JZ	2	1					1
61	III	S—J	1	1	1				
62	III	I—Z		2					
63	III	S—J		1					
65	II	I—Z			2				
66	III	I—Z	3	1	1	2			
67	III	SI—JZ			2				1
68	III	JI—SZ							
69	III	S—J							
70	III	JI—SZ	3						
71	II	JI—SZ							

Grobovi u Domaviji za razliku od odgovarajućih u Intercisi orijentisani su uglavnom sever-jug sa većim ili manjim otpustanjima prema jugoistoku, odnosno jugozapadu⁵³. Samo devet grobova orijentisani su istok-zapad. Na osnovu priloga u grobovima spaljenih pokojnika Intercise K. Sagy je zaključio da grobovi orijentisani istok-zapad pripadaju romaniziranom stanovništvu, dok je u grobovima sever-jug sahranjeno domaće, autohtono stanovništvo⁵⁴. Prenošenje ovih zaključaka na domaviske grobove za sada nije moguće, pošto u njima nisu nađeni karakteristični prilozi koji bi opravdali ovako diferenciranje. Pre se čini da u prvim vekovima carstva orijentaciji groba nije pridavan naročiti smisao i da grobovi sa spaljenim pokojnicima u Domaviji i Intercisi podražavaju u potpunosti suvremene skeletne grobove orijentisane bez određenih pravila. Takođe ni raspoređivanje priloga nije vršeno po određenom sistemu. Iz gore priložene tabele jedino se može zaključiti da grobovi trećeg tipa sadrže najbogatije priloge, a da su grobovi prvog tipa po pravilu najsiromašniji. Ova činjenica pokazuje da su razlike u oblicima grobova na domaviskoj nekropoli motivisane ekonomskim momentom, a ne razlikom u shvatanjima ili hronologijom.

⁵³ Ova otpustanja su verovatno rezultat običaja da se grobovi orijentisu prema položaju sunca koji oscilira znatno tokom godišnjih doba (v. Dolgozatok, 1912, 253 sqq.).

⁵⁴ Intercisa I.

Već je napred primećeno da grobovi iz Domavije svojim oblikom stoje negde između sličnih grobova otkrivenih u Savariji i Intercisi. Prilozi otkriveni u domaviskim grobovima vezuju se takođe za nalaze iz Savarije i Intercise što je naročito značajno za hronologiju nekropole u Domaviji.

Posude različitih oblika od pečene zemlje najčešći su prilozi u grobovima na južnoj nekropoli Domavije. Nažalost zbog loše fakture i vlažne glinaste zemlje koja je pokrivala priloge nije bilo moguće u svim slučajevima utvrditi tačne oblike posuda. Samo grobovi br. 39, 42, 59 i 66 dali su po nekoliko celih posuda bolje izrade, na osnovu kojih je moguće govoriti o keramici s domaviske nekropole.

U grobovima Domavije dosada nije nađeno ukrašeno luksuzno posuđe. Keramika iz grobova pripada po načinu izrade i oblicima boljoj ili lošijoj crvenoj i sivoj kućnoj keramici za svakodnevnu upotrebu. Pošto su oblici kućne keramike podređeni promenama i modi kao i luksuzno posuđe, moguće je odrediti u nešto širim granicama i vreme njihove upotrebe.

Od keramičkih oblika na domaviskoj nekropoli najčešće se javlja kruškolika posuda s jednom vertikalnom drškom (urceus) i to obično po više komada u jednom grobu (grobovi br. 22, 33, 36, 38, 42, 57, 60, 66 i 70). To su vaze tankih zidova svetlocrveno ili crvenozute boje. Ovaj omiljen keramički oblik italčkog porekla rasprostranjen po svim provincijama, javlja se već u vreme ranog carstva i ostaje u upotrebi sve do kraja antike⁵⁵. Tokom vremena ovaj oblik se znatno menjao. Među urcejima nađenim u grobovima na južnoj nekropoli Domavije izdvajaju se četiri osnovna tipa.

Posuda nađena u grobu br. 42 (T. XII, 1), po odličnoj fakturi i jarkocrvenoj glačanoj površini vrlo bliska luksuznom posuđu, svojim cilindričnim trbuhom, kratkom nogom i visokim koničnim vratom s zadebljanim obodom reprezentuje prvi tip urceusa domaviske nekropole. Ovaj oblik, nastao imitacijom formi tera sigilate⁵⁶, javlja se vrlo rano u Brigancijumu gde je nađen s jednom Aucissa fibulom⁵⁷. Slični krčazi nađeni su u Stenjevcu (grob 81)⁵⁸, Ptuju, Emoni (nekropola Wiener Strasse, grob 111) i Drnovu⁵⁹. U Savariji krčag ovog tipa nađen je u grobu br. 14 zajedno s novcem Domicijana⁶⁰. Emonska nekropola na Wiener Strasse datovana je u vreme od Avgusta do Nerona, a grobovi iz Stenjevcu od 80 do 140 g, što znači da je krčag ovog tipa karakterističan za provincisku keramiku prvog i prve polovine drugog veka.

⁵⁵ E. Bonis, Die Kaiserzeitliche Keramik von Pannonien, Diss. Pan. II. 20, 1942, T. XXVI—XXIX.

⁵⁶ O. Holder, Die Formen der röm. Thongefasse disseits und jenseits der Alpen, T. XII, 2.

⁵⁷ K. Schwerzenbach-J. Jacobs, Ein Graberfeld von Brigantium, Jahrbuch für Altertum, 1909. 55, Abb. 9.

⁵⁸ Hofiler, Vjesnik hrv. arh. društva 1903/4, 169, fig. 2.

⁵⁹ E. Bonis, op. cit., 215 sq.

⁶⁰ Arch. Ért., 1954/2, 168.

Dve posude tankih zidova crvenkastožute boje nađene na domaviskoj nekropoli u grobu br. 66, (T. XIV, 3 i 4), svojim kruškolikim trbuhom, visokim cilindričnim vratom, niskom nogom i širokim obodom pripadaju drugom tipu domaviskih urceja. Ovde, kao i kod posude prvog tipa drška ne polazi od oboda, već ispod njega i vezuje se za gotovo horizontalno rame vaze. Slične posude nađene su u Petoviju, S. Mitrovici i Stenjevcu⁶¹, što znači da je i ovaj tip vezan za starije nekropole sa spaljenim pokojnicima.

Treći i četvrti tip domaviskih posuda okarakterisan je kljunom za izlivanje. Ovaj oblik je rasprostranjen po svim provincijama i vezan je uglavnom za nalaze od prvog do kraja trećeg veka⁶².

Posude nađene u grobovima br. 10 i 42 reprezentuje treći tip okarakterisan niskom prstenastom nogom, profilisanim trbuhom i kratkim ramenom s kojeg polazi visoki vrat (T. XII, 2). Posuda iz groba br. 42 svojom oštrom profilacijom vezuje se za oblike koji se u Panoniji javljaju u I veku⁶³. Posude iz grobova br. 10 i 57 (T. XIII, 4, 5) pretstavljaju nešto kasniju, zdepastiju formu. Gotovo identične posude nađene su u Intercisi (parcela VII, grob 57)⁶⁴. Iz tih razloga se posuda iz groba br. 42 mora vezati za prvu polovinu drugog veka, a posuda blaže profilacije iz grobova br. 10 i 57 pripadaju drugoj polovini II veka.

Posude četvrtog tipa nađene u grobovima br. 39 i 59, (T. XI, 1—4), mada se genetički vezuju za oblike posuda s kljunom za izlivanje prvog veka⁶⁵, označavaju kasnije varijante osnovnog tipa. Kod ovih posuda osnovni oblik je kruškolik, noga je jedva naznačena, a od širokog koničnog vrata odvaja se široki obod. Drška za razliku od prva dva tipa ima gotovo redovno kružni presek i vezuje obod s ramenom vaze. Ovaj oblik javlja se prvi put u drugoj polovini II veka. G. Schörgendorfer datuje ovaj tip u vreme posle sarmatsko-markomanskih ratova i smatra da je nastao imitacijom bronzanog posuda⁶⁶. U Panoniji se ovaj oblik javlja u Akvinkumu, Brigeciju i Araboni⁶⁷. U Brigeciju je nađen među materijalom iz vremena Septimija Severa, ali i sa novcima Antonina. Srodan tip se pojavljuje i u Norikumu⁶⁸. Za datovanje posuda ovog tipa u Intercisi važan je etažni grob br. 12 s novcem Aleksandra Severa⁶⁹. Tokom trećeg veka ove posude se malo menjaju ali zato tehnika izrade postaje veoma gruba.

Pehari nađeni u grobovima br. 22, 34, 36, 38, 42, 46, 47, 60, 61, 62, 63 i 66 loše su izrade i nedovoljno pečeni tako da su izvađeni u sitnim komadima koji ne dozvoljavaju rekonstrukciju. To su re-

⁶¹ E. Bonis, op. cit., 220, T. XXVIII, 10.

⁶² Ibid., 54.

⁶³ Ibid., 52, T. XXV.

⁶⁴ Intercisa II, 1957, 114, T. VII, 2.

⁶⁵ E. Bonis, op. cit., T. XXIX, 7—17.

⁶⁶ K. Schörgendorfer, Die römische Keramik der Ostalpinländer, 162, 447 sq.

⁶⁷ B. Kuzsinsky, Aquincum, 79, Abb. 105, 5 i Intercisa II, 68.

⁶⁸ O. Holder, op. cit., T. XIV, 4; F. Oelmann, Die Keramik der Kasells Niederbieber, tip 96—97.

⁶⁹ Intercisa I, 70.

dovno manje kruškolike posude sa malo profilisanim dnom i razvraćenim obodom čija veličina ne prelazi 12 cm (T. II, 4—5, T. I, 2, 4, 6).

Grobovi otkopani u 1958 g ne pružaju naročito obilje keramičkih oblika. Posude je sem retkih izuzetaka nedovoljno pečeno i sigurno je proizvod lokalnog lončara.

Po brojnosti, žišci od pečene zemlje zauzimaju drugo mesto među priložima u domaviskim grobovima. Žišci su nađeni u grobovima br. 33, 36, 41, 42, 46, 54, 59, 61, 62, 63, 66 i 70 po jedan ili u više primeraka. Svi domaviski žišci pripadaju dobro poznatom tipu žizaka s natpisom (Firmalampen). Oni odgovaraju u potpunosti panonskim žiścima tipa XVII po podeli D. Ivanyi⁷⁰, odnosno Leškeovom tipu X⁷¹. Domaviski žišci razlikuju se međusobno jedino po veličini i kvalitetu izvođenja osnovne forme. Usled lošeg kvaliteta zemlje i nedovoljnog pečenja natpisi se teško čitaju. Najčešće su nalaženi žišci s natpisom CARI i FORTIS (T. IX, 3^a). Žizak iz groba br. 36 ima umesto natpisa plastičan žig u vidu jelove grančice s dva koncentrična kruga (T. XIII, 3). Leške smatra da su žišci s natpisima fabrikovani u II i III veku⁷². D. Ivanyi je pokazala da se ovaj tip žizaka javlja u Panoniji već u I veku⁷³. U Petoviju su žišci s natpisom nađeni s novcem Tiberija, Nerve i Vespazijana, a u Akvinkumu i Emoni s novcem iz prve polovine IV veka⁷⁴. Žišci s natpisom FORTIS najčešće se nalaze u grobovima s novcem Vespazijana, Nerve, Trajana i Hadrijana⁷⁵.

Žišci iz domaviskih grobova ne mogu se tačno datovati, ali su oni značajni za upoznavanje specijalne uloge žizaka u sepulkralnom kultu. Žišci su redovan grobni prilog ne samo u Domaviji već i na svim većim rimskim nekropolama⁷⁶. U Intercisi su u gotovo svakom grobu spaljenog pokojnika nađeni žišci. U grob se stavlja obično jedan žizak, ali su poznati grobovi i sa 2, 3 i više žizaka čemu je najlepší primer grob br. 41 u Domaviji⁷⁷. Već su Marquard i Blümner utvrdili da žišci nisu obični grobni prilozi, već nužno potrebni predmeti u pogrebnom kultu⁷⁸. Značenje žizaka je vrlo blisko značenju buktinje. Pošto je svetlost buktinje i žiška u mističnom kultu oznaka za božansku svetlost budućeg života⁷⁹, jasno je da i prisustvo žizaka u grobu ima čisto eshatološki karakter. S druge strane svetlost žiška kao i buktinje ima i katarktičan smisao: grob

⁷⁰ D. Ivanyi, Die Pannonischen Lampen, Diss. Pann., II/2 (1935), 15 sqq.

⁷¹ S. Loeschcke, Lampen aus Vindonissa, 1919, 270.

⁷² Ibid.

⁷³ D. Ivanyi, op. cit., 17—19.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Intercisa II, 70 sq.; H. Lamprecht, Der grosse röm. Friedhof in Regensburg, passim; BJbb. 114/115 (1906), 379 sqq; Mainz. Zeitschrift 8/8 (1913/14), 37 sqq.

⁷⁷ O grobovima s većim brojem žizaka vidi: BJbb., 110 (193), 64 i Festschrift des röm.-germ. Zentralmuseums in Mainz 1952, B. III, 131.

⁷⁸ Merquardt-Mau, op. cit., 343 sqq; Blümner, Die römischen Privataltertümer, 482 sqq.

⁷⁹ up.; M. Nilsson, Lampen und Kerzen in Kult der Antike, Opuscula Arch., 6, 1950, 96 sqq; F. Cumont, Cierges et lampes sur les tombeaux, Miscel. Giov. Mercati, 1946, 41 sqq.

je očišćen od demona i obezbeđena sigurnost pokojniku⁸⁰. Međutim ovim se ne iscrpljuje uloga žižaka u grobu. Kao pravi religiozni simbol svetlost žižaka u grobu ima mnogostruko značenje koje je svaki vernik duboko osećao i nije prevodio na jezik racionalnog⁸¹.

Na velikim rimskim nekropolama po provincijama primećeno je da su lampe stavljene samo u grobove rimskih kolonista i da se gotovo nikada ne pojavljuju u grobovima domaćeg stanovništva⁸². Da li i domaviski grobovi bez lampica pripadaju ne romaniziranom stanovništvu, na to pitanje se zasada ne može sa sigurnošću potvrdno odgovoriti.

Staklene flašice različitih oblika i dimenzija, koje se nazivaju opštim imenom balsamariji, takođe su čest grobni prilog u Domaviji. Staklo je redovno prozračno. Balsamariji su nađeni u grobovima br. 30, 33, 34, 42 i 66. Domaviski balsamariji ponavljaju opšte poznate i omiljene forme balsamarija koje su podjednako proizvodile italske i provincijske radionice stakla od I do IV veka. Ove staklene bočice za smeštaj i transport mirišljavih ulja i esencija s Orijenta služile su često za lekove i boje, tako da ne moraju biti isključivo inventar ženskih grobova⁸³. Balsamariji iz groba br. 66 s visokim vratom i jedva proširenim recipientom u obliku kapljice pretstavlja osnovni oblik balsamarija. Slični oblici su poznati iz Savarije gde su nađeni u grobovima s novcem Nerve⁸⁴. Balsamarij nađen u grobu br. 34 pripada tipu balsamarija s zvonastim recipientom. Ovaj tip se redovno sreće u grobovima iz sredine II veka⁸⁵. Balsamarij iz grobova br. 42 i 66 (T. XII, 5 i T. XIV, 5), pretstavljaju varijantu prethodnog tipa s gotovo horizontalno spljoštenim recipientom. Grob br. 51 u Savariji sadrži gotovo identične balsamarije i novac Hadrijana⁸⁶. Nedavno je R. Sunkowsky⁸⁷ izvršio tipološko razvrstavanje balsamarija i pokušao da na osnovu izvesnih detalja pojedine oblike veže za određene radionice. Posmatrajući domaviske balsamarije na osnovu njegove podele došlo bi se do zaključka da se oni vezuju za rimsko-egipatske tipove, palestinske ili gornje italske. Mešanje oblika na domaviskim primercima pokazuje da je klasifikacija Sunkowsky-og preuranjena. Domavija je kao i ostala veća naselja u Dalmaciji i Panoniji dobijala verovatno balsamarije iz Akvileje⁸⁸.

U domaviskim grobovima nađeno je šest ogleđala u grobovima br. 5, 6, 14 i tri u 42. Svih šest primeraka izrađeno je od tzv. belog

⁸⁰ H. Menzel, *Lampen im römischen Totenkult*, Festschrift des röm.-germ. Zentralmuseums in Mainz, 1952, B. III, 138.

⁸¹ O simbolici žižaka vidi: J. Bachofen, *Die Lampe und ihr Öl im Mythos von Amor und Psyche, Urreligion und antike Symbole I*, 312 sqq.

⁸² up. H. Manzel, *Festschrift des röm.-germ. Zentralmuseums in Mainz*, 1952, B. III, 132; F. Fremersdorf, *Gräber der einheimischen Bevölkerung römischer Zeit*, PZ. 18, 1927, 255 sqq; C. Simonetti, *Tessiner Gräberfelder*, 1941, passim.

⁸³ up.: K. Melinda, *Budapest Régiségei*, XVIII, 1958, 430.

⁸⁴ *Arch. Ért.*, 1954/2, 179.

⁸⁵ A. Kissa, *Das Glas im Altertum*, 1908, II, 328.

⁸⁶ *Arch. Ért.*, 1954/2, 181.

⁸⁷ *Zur Entwicklung der röhrenförmigen Balsamare*, *Jahreshefte des Oest. Arch. Institutes*, B. XLI, Beiblatt, 1954, 102 sqq.

⁸⁸ *Arch. Ért.*, 1954/2, 175, 183.

metala, vrlo krte legure srebra i bakra koja glačanjem daje svetlu površinu. Disk ogledala je verovatno uglavljen u drveni okvir s drškom. Druga strana ogledala je redovno ukrašena, i to najčešće, urezanim koncentričnim krugovima, a u jednom slučaju i geometrijskim motivima (T. V, 1). Ogledala ovog tipa, izrađivana često i od bronz⁸⁹, čest su grobni prilog u grobovima spaljenih pokojnika I-og i II-og veka. Ova čisto italska forma nađena je i u grobovima Petovija i Savarije s materijalom iz prelaza prvog u drugi vek⁹⁰. Identična ogledala nađena su i u rajnskoj oblasti⁹¹. Za hronologiju ogledala ovog tipa značajna je njihova pojava u grobovima br. 14 i 39 Savarije gde su nađena zajedno s novcem Domicijana i Nerve⁹².

U domaviskim grobovima nađeno je relativno malo nakita. Najbogatiji je grob br. 14 u kome je nađen amulet u obliku sekire izrađen od ćilibara (T. V, 5)⁹³, zlatan privesak i mala emblema s predstavom Venere od iskucanog zlatnog lima (T. V, 2, 3)⁹⁴. Jedino još grob br. 42 sadrži veći ćilibarski privesak (T. XII, 4), a grob br. 33 ogrlicu sa 10 bobaka od bojene paste (T. IX, 1).

Najveći broj domaviskih grobova prate kao redovni prilozi gvozdeni ekseri. Nađeni su u grobovima br. 30, 33, 34, 36, 38, 39, 48, 54, 60, 65 i 67. Grobovi obično sadrže samo po jedan ekser, a izuzetno i 4 komada. Gvozdeni ekseri primećeni su na većem broju rimskih nekropola sa grobovima spaljenih pokojnika⁹⁵. Zbog masivnosti i veličine eksera isključeno je da su njima ukucavani drveni sanduci u koje su stavljani pokojnici pre spaljivanja na lomači⁹⁶. Činjenica da domaviski grobovi sadrže često samo po jedan ekser takođe se protivi ovom objašnjenju. R. Suchier⁹⁷, a nedavno i A. Barb⁹⁸ skrenuli su pažnju na ritualnu ulogu eksera pri sahranjivanju, pre svega na profilaktično zabadanje eksera u komad drveta ili sanduk pre spaljivanja. A. Barb smatra da je u mnogim slučajevima pokojnik prikucavan za masivnu dasku. Plinije pominje »evulsos sepulchris clavos«⁹⁹, a iz romanizirane Galije poznat je običaj da se i noge pokojnika probiju ekserima¹⁰⁰. Čini se da ovaj rimski običaj,

⁸⁹ Naprimer u Intercisi: Intercisa II, 227 sq, T. XLVIII, 7, 8.

⁹⁰ M. Abramić, Führer; Arch. Ért., 1954/2, 174, 179. i Arch. Ért., 1944—45, 123.

⁹¹ G. Behrens, Mainz. Zeitschrift 12/13 (1917—19), 30, Abb. 11, 14.

⁹² Arch. Ért., 1954/2, 174, 179.

⁹³ Identičan amulet poznat je iz Aquincuma (v. J. Szilagyi, Aquincum, 1956, T. XXVIII).

⁹⁴ O srebrnim i zlatnim emblemama vidi: F. Drexel, Strena Buliciana, 70 sqq; G. Behrens, Mainzer Zeitschrift 36, 1941, 18 sqq i R. Noll, Jahreshefte des Oest. Arch. Instituts, 1950, 126 sqq.

⁹⁵ up.: Intercisa I, 69; Arch. Ért., 1954/2, 189; Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 1930, 2; Jahreshefte des Oest. Arch. Instituts, B. XXXVIII, 1950, 198 sqq.

⁹⁶ Ovog su mišljenja F. Rómer, Arch. Ért., 1876, 123 sqq i L. Nagy, Magyarország a Rómaiak korában; Magyarország Vereckétől napjainkig I, 1930, 31.

⁹⁷ Die Nägel in Römergrabern, Philologus 33, 1877, 335 sqq.

⁹⁸ Jahreshefte des Oest. Arch. Instituts, B. XXXVIII, 1950, 198 sqq.

⁹⁹ Nat. Hist., XXXIV, 151.

¹⁰⁰ F. Cumont, Comment la Belgique fut romanisée, Annal de la soc. d'arch. de Bruxelles 28 (1914), 101, 102.

koji je u vreme spaljivanja pokojnika bio svuda prihvaćen, ima ko-
rene još u praistoriji, u strahu od povratka pokojnika.

Mada prilozi iz domaviskih grobova nisu ni izuzetno brojni
ni naročito raznovrsni, ipak je na osnovu njih moguće izvesti prve
zaključke o hronologiji južne nekropole. Analogije za sve karakte-
ristične priloge iz domaviskih grobova nalaze se delom u grobnim
inventarima nekropola sa spaljenim pokojnicima starijeg tipa (Ste-
njevac, Savarija), a delom u grobovima koji pripadaju poslednjoj
fazi spaljivanja u Panoniji i Dalmaciji (Intercisa). Prilozi iz grobova
br. 5, 6, 42 i 66 jasno se vezuju za materijal iz Savarije, dok prilozi
iz grobova br. 39 i 59 odgovaraju u potpunosti inventaru pojedinih
grobova Intercise. Pošto sahranjivanje na nekropolama u Stenjevcu
i Savariji traje do 140 g jasno je da najstariji dosad otkriveni gro-
bovi na južnoj nekropoli (grobovi br. 42 i 66) pripadaju prvoj polo-
vini II-og veka. Prilozi iz groba br. 39 omogućuju da se postavi i
gornja hronološka granica sahranjivanju na nekropoli u Domaviji,
pošto su identične posude nađene u Intercisi s novcem Aleksandra Se-
vera. Pošto se sredinom III-eg veka napušta spaljivanje u Dalmaciji i
Panoniji sigurno je stanovništvo Domavije svoje mrtve sahranjivalo
na ovoj nekropoli kroz ceo drugi pa sve do sredine III-eg veka.
Sa promenom načina sahranjivanja napuštena je ova nekropola i
za nove grobove s inhumiranim pokojnicima izabrano je drugo me-
sto, verovatno prostor severoistočno od kastruma i naselja, duž puta
koji je vodio ka Drini¹⁰¹. Južna nekropola je najstarije groblje, vero-
vatno iz vremena dok je Domavija bila običan vicus¹⁰². Materijal
dobiven prvim iskopavanjima 1891 god., potiče iz vremena kada je
Domavija bila municipium i kolonija¹⁰³. O životu Domavije pre Septi-
mija Severa nije se gotovo ništa znalo. Tek otkrićem nekropole u
1958 g dobijeni su prvi podaci na osnovu kojih je moguća rekonstruk-
cija rane istorije ovog najznačajnijeg rudarskog centra Dalmacije i
Panonije.

PREMIERS RÉSULTATS DES RECHERCHES EFFECTUÉES DANS LA NÉCROPOLE ROMAINE DE SASE (DOMAVIA)

C'est en entreprenant l'exploitation d'une mine d'argent et de zinc,
il y a 70 ans, qu'on a commencé des recherches archéologiques à Domavia. Le
même fait s'est produit au mois de mai 1958, quand on a repris l'exploitation
de la mine et qu'on a découvert sa nécropole. Au cours de ces travaux on a
découvert:

- a) une maison d'habitation sur le »barrage« (plan 1A)
- b) un groupe de tombes sur la partie la plus élevée du plateau
(Gradina)
- c) un autre groupe de tombes sur la route Gradina-Sase.

¹⁰¹ Na ovom prostoru nađeno je nekoliko velikih kamenih sarkofaga
koji su preneti u Zemaljski muzej u Sarajevu.

¹⁰² up. CIL III, 8292 i Pauly-Wissowa, RE, s. v. Domavia (Patsch).

¹⁰³ Domavia se pomnje kao municipijum pod Makrinusoma (v. CIL,
III, 8363), a kao kolonija tek pod Galusom (v. CIL III, 12728). Pošto najmlađi
do sada nađeni novac u Domaviji pripada Konstanciju II, sahranjivanje na
severnoj nekropoli vršeno je verovatno od sredine III-eg do sredine IV-og
veka.

Le terrain du grand plateau étant le plus menacé, on a procédé avant tout aux recherches de cette partie de la nécropole. L'autre partie de la nécropole située sur la route Gradina-Sase est coupée par la nouvelle route en construction, mais cette nécropole est en majeure partie indemne.

On a déjà recueilli une quantité importante des matériaux de la zone menacée (T. I, II, II), mais on ne sait rien de l'orientation, des dimensions ni de la forme des tombes. Sur la carte ci-jointe (No 1) sont indiqués tous les endroits où l'on a découvert les tombes romaines.

En étudiant le plateau en entier (sa forme rappelle celle d'une langue), dont la partie nord la plus basse était occupée par un castrum avec une canaba située près de la muraille sud, ainsi que la disposition des tombes découvertes, nous pouvons supposer que le centre, de même que la partie la plus ancienne de la nécropole s'est étendue en occupant la pente dans deux directions: sud-est et sud-ouest, mais avec des rayons inégaux. La colline sur le plateau et les pentes de laquelle est située la nécropole de Domavia est en schiste. Sous la mince couche d'humus, dont l'épaisseur varie de 10 à 40 cm, s'étend d'abord une couche d'argile blanchâtre, sous laquelle se trouvent des couches de schiste humide.

Toutes les tombes découvertes dans la région du grand plateau, excepté une seule, contiennent des morts incinérés, et leurs fosses sont creusées à même le sol.

Au cours des recherches en 1958 on a découvert sur le grand plateau en tout 71 tombes, dont 35 ont été plus ou moins détruites par les bulldozers. Seules les autres tombes (de 36 à 71) ont été étudiées systématiquement.

Quoiqu'il s'agisse dans tous les cas de tombes contenant des morts incinérés, on peut toutefois distinguer trois types de tombes essentiels. Chaque type a son procédé particulier de mise en terre.

Type I — Les tombes de ce type ont la forme la plus simple (tombes No 43, 44, 60.). Les dimensions de la fosse, qui est creusée dans une couche peu profonde de terre argileuse jaune, sont très petites. La fosse est entièrement remplie de suie, de cendre et d'os calcinés, puis tout simplement comblée de terre.

Le mort était brûlé sur le bûcher commun. Le bûcher une fois refroidi, on recueillait les restes, on les plaçait dans la fosse pour les ensevelir sous une couche de terre.

Quant aux objets qu'on y a trouvés, ces tombes sont assez pauvres.

Type II — La plupart des tombes découvertes appartiennent à ce type. (tombes No 12, 13, 22, 23, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 48, 52—59, 65, 71). La fosse est rectangulaire et dans la plupart des cas de grandes dimensions. Elle est creusée assez profondément et son fond ainsi que ses parois sont brûlés, de couleur rouge, sur 6 cm d'épaisseur.

Les restes du mort incinéré sont ici déposés brûlants dans la fosse. Les objets découverts, posés sur la couche de suie et d'os brûlés n'étant pas brûlés eux-mêmes, ont donc été placés là postérieurement aux restes refroidis du bûcher, immédiatement avant qu'on eût comblé la fosse.

Type III — C'est le type le plus intéressant des tombes dites »tombes à étage«, bustum dans le sens strict du mot. (tombes No 24, 33, 38, 41, 42, 45, 46, 47, 51, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 70). La fosse rectangulaire, au fond et aux parois brûlés, est encadrée par un étage dont la hauteur varie et qui est brûlé lui aussi.

Dans ce cas également, le bûcher a été dressé hors de la fosse. Les restes du bûcher encore brûlant sont dispersés dans la fosse et sur l'étage et, une fois la fosse refroidie, placés dans celle-ci où l'on a mis alors différents objets immédiatement avant de la combler. Les tombes à étage représentent en fait une variante un peu plus compliquée des tombes du type II.

C'est avec la forme des tombes découvertes à Intercisa que celle des tombes de Domavia présente le plus d'analogie.

Les tombes découvertes à Savaria (38), à Ulpiana, à Stenjevac (40), à Stup près de Sarajevo (44), à Prahovo (22) et à Demir Kapija, ressemblent aussi, avec plus ou moins de similitude, aux tombes de Domavia. Nous basant sur la forme des tombes découvertes sur le territoire de la Pannonie et de la Dalmatie, tombes dont les morts sont incinérés, nous pouvons conclure que les formes particulières de ces tombes appartiennent à diverses époques, de-

puis le début du premier siècle jusqu'à la deuxième moitié du troisième siècle.

Les tombes les plus anciennes, dont les morts sont incinérés (d'Auguste à Nerva-nécropoles d'Emona et de Petovium) ont la forme de fosses arrondies et peu profondes avec une urne, souvent protégée par des tuiles ou bien couverte par le fond d'une amphore (dolium).

Ce type de mise en terre, proprement romain, est pratiqué au cours du deuxième siècle, avec des changements peu importants, mais déjà à l'époque suivante, entre Vespasien et Hadrien (nécropoles de Stenjevac, de Savari et de Demir Kapija) les fosses sont rondes, peu profondes et s'éparpillent en une fosse ellipsoïde aux parois brûlées.

Dans une telle fosse l'urne est placée sur les vestiges du bûcher. La fosse elle-même est protégée par des tuiles ou bien par des dalles de pierre.

Enfin, au commencement de l'époque du règne d'Hadrien jusqu'à la deuxième moitié du troisième siècle (nécropole d'Intercise) la fosse en ellipse est remplacée par une fosse rectangulaire et par les tombes à étage.

Il n'y a plus d'urne ni de constructions en pierre ou en tuiles marquant la tombe.

On peut estimer que les tombes de la première époque, ainsi que certaines variantes du même type, représentent un procédé de mise en terre purement romain.

Déjà à l'époque suivante se manifeste un trait local (celtique ou illyrien) qui finit par dominer au cours de la dernière époque. En comparant les tombes des trois époques on remarque que la forme des tombes évolue du cercle vers le rectangle, et que les dimensions se rapprochent de celles du mort. De ce fait l'apparition, à la troisième époque, des fosses rectangulaires aux dimensions normales est liée à l'apparition de l'inhumation, de plus en plus fréquente à partir du milieu du deuxième siècle.

Les tombes de Domavia par leurs formes et par les objets qu'on y a découverts ressemblent à celles, découvertes à Savaria et à Intercise, ce qui est important surtout pour la chronologie de la nécropole de Domavia.

Les tombes de Domavia par leurs formes et par les objets qu'on y a céramique. Pour déterminer la chronologie de chacune des tombes, l'élément le plus important est l'évolution d'une cruche à anse verticale (urceus) dont on peut distinguer quatre types essentiels.

Le type I est représenté par la cruche de la tombe No 42 (T. XII. 1) qui est caractéristique de la fin du premier siècle ainsi que de la première moitié du deuxième siècle.

Au type II appartiennent les cruches de la tombe No 66 (T. XIV, 3 et 4).

Ces cruches se trouvent souvent dans les tombes de la première moitié du deuxième siècle.

La cruche trouvée dans la tombe No 42 (T. XII, 2) est caractéristique du troisième type connu grâce aux objets découverts enfermés et dont, par conséquent, la date est certaine: seconde moitié du deuxième siècle, tandis que les cruches des tombes No 10 et 57 (T. XIII, 4 et 5) représentent une variante légèrement postérieure du même type (deuxième moitié du 2e siècle).

Les cruches du type IV, trouvées dans les tombes No 39 et 59 (T. XI, 1—4) datent de la première moitié du troisième siècle.

Puisque les autres objets des tombes de Domavia (lampes, balsamiques, miroirs) sont liés aux objets, datant de l'époque allant de la fin du premier siècle à la fin du troisième siècle, il est évident qu'on a enseveli des morts sur le grand plateau à l'époque allant du commencement du deuxième siècle au milieu du 3e siècle. Les tombes les plus anciennes datent de la première moitié du deuxième siècle (tombes No 42 et 66), tandis que les tombes les plus récentes datent de l'époque d'Alexandre Sévère (tombe No 39). En changeant de procédé d'ensevelissement on a abandonné la nécropole au sud du castrum et on a choisi un nouvel emplacement pour les nouvelles tombes dont les morts étaient inhumés. (Cela s'est produit vers le milieu du troisième siècle). C'était probablement au nord-est du castrum et de l'agglomération, le long de la route menant vers la Drina.

La partie de la nécropole découverte en 1958 est probablement le cimetière le plus ancien datant de l'époque où Domavia était encore un vicus.

Avant cette découverte on ne savait presque rien de la vie à Domavia avant Septime Sévère.

C'est grâce à ces nouvelles découvertes effectuées en 1958 qu'on a pu obtenir les premières données sur la base desquelles il est possible de reconstituer l'histoire la plus reculée de ce centre minier, le plus important en Pannonie et en Dalmatie.

Tabla I

1

2

3

4

5

6

7

8

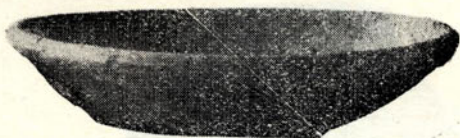
9

Tabla II

1

2

3

4

5

6

7

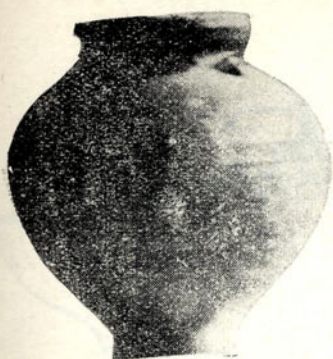
8

9

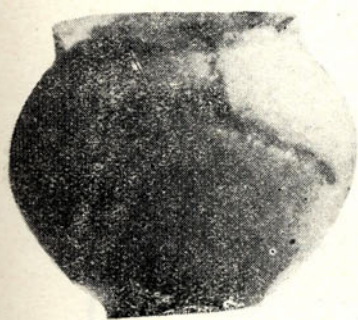
Tabla III

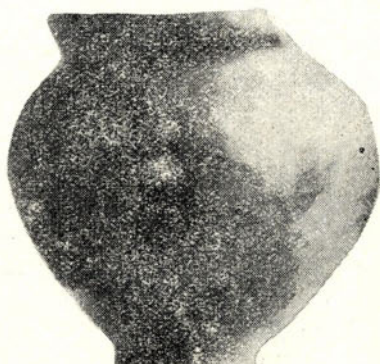
1

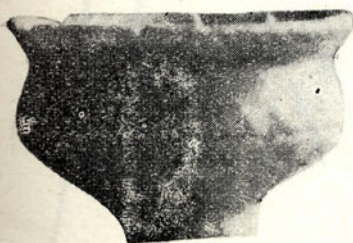
2

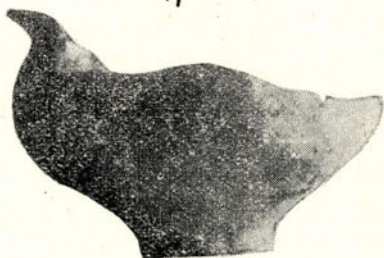
3

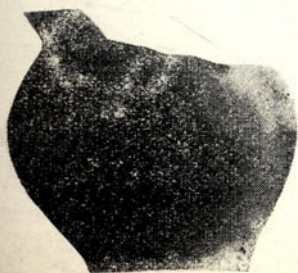
4

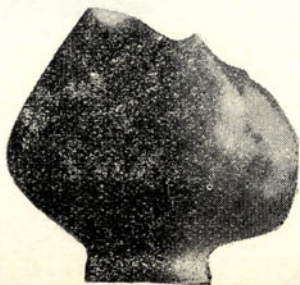
5

6

7

8

Tabla IV

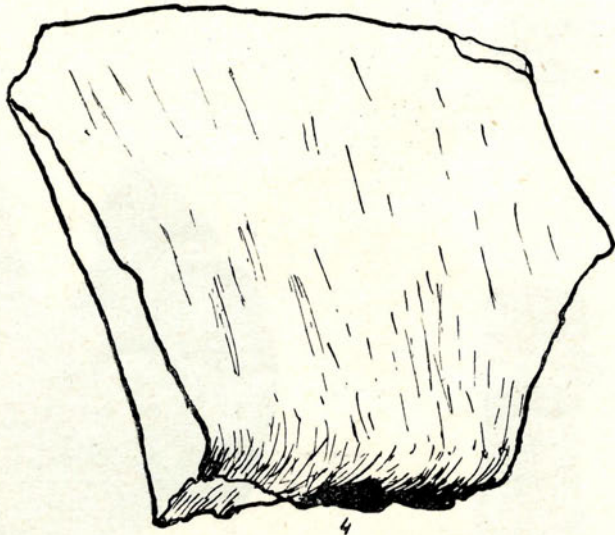
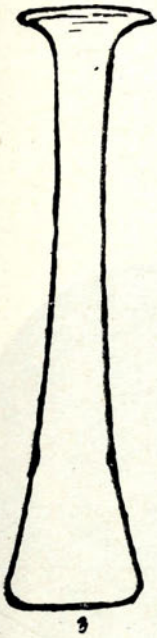
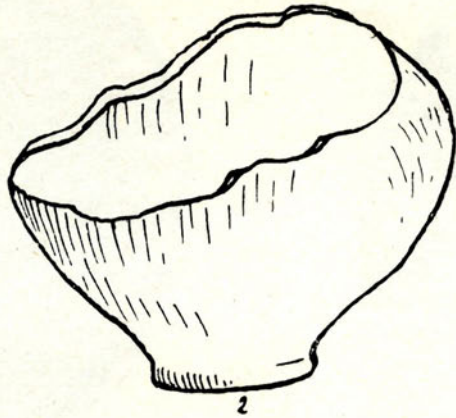
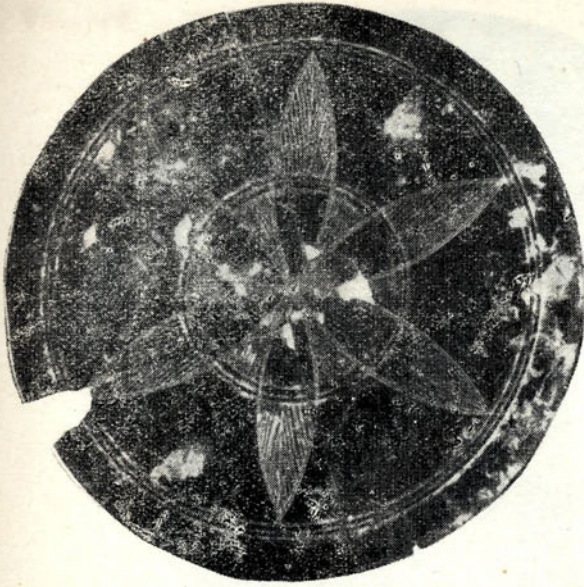

Tabla V

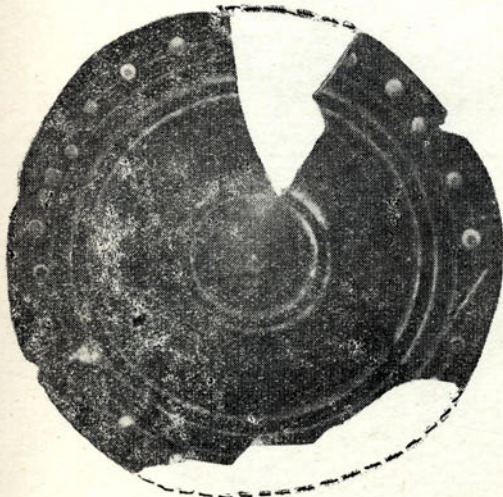
1

2

3

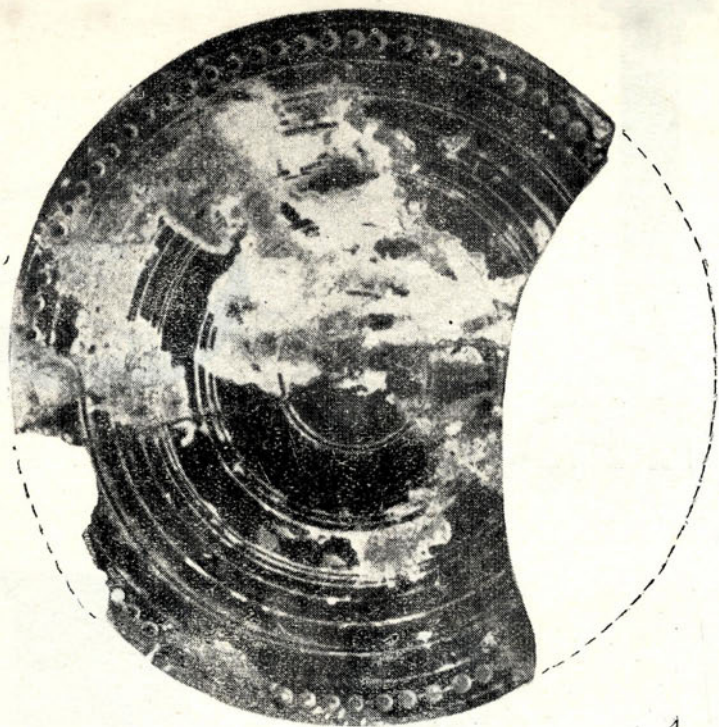
4

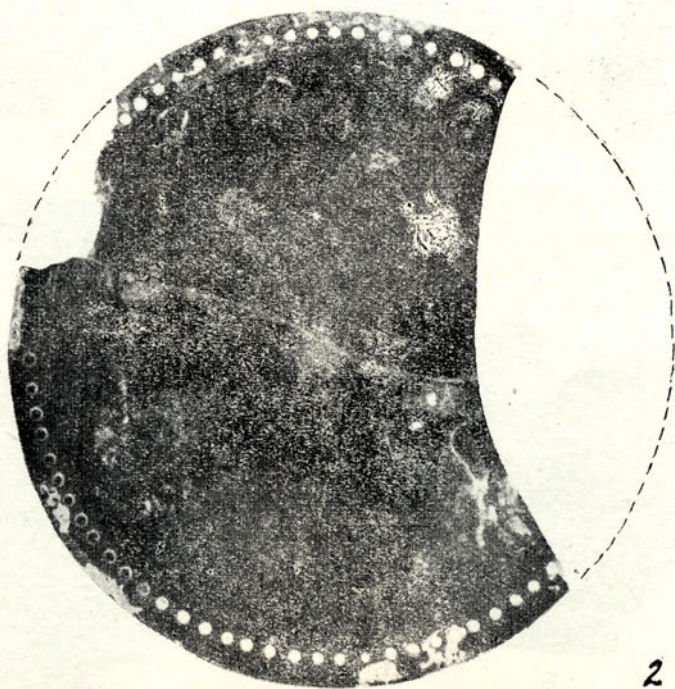
5

Tabla VI

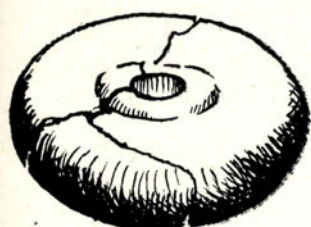
1

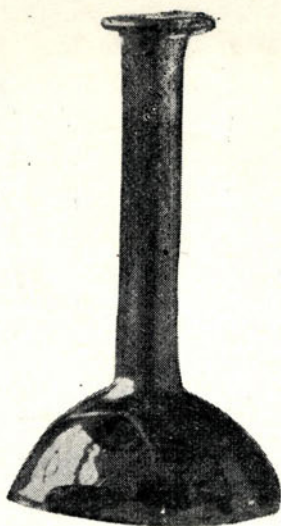
2

Tabla VII

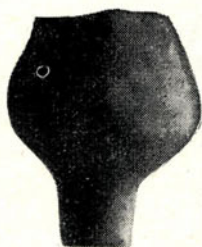
1

2

3

4

5

6

7

Tabla VIII

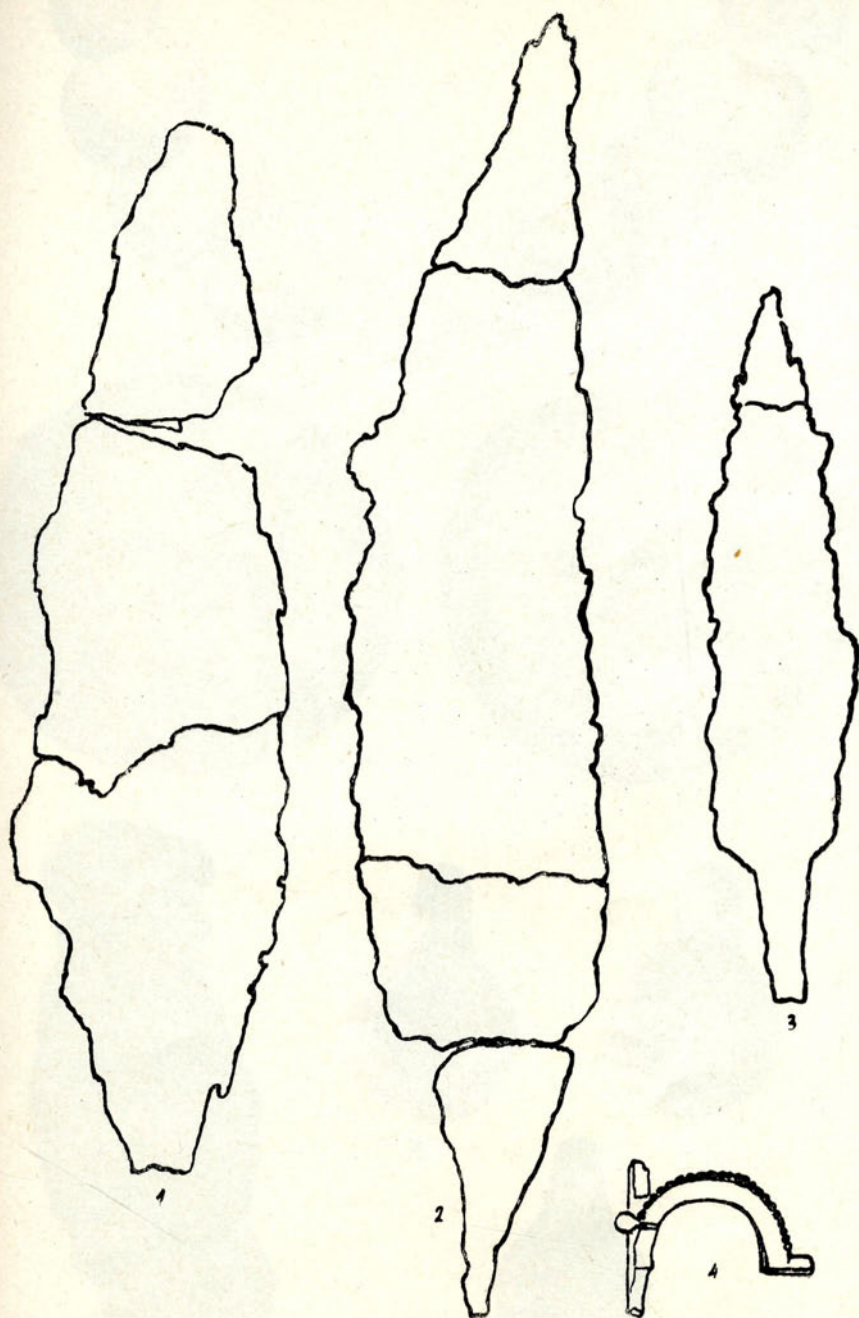
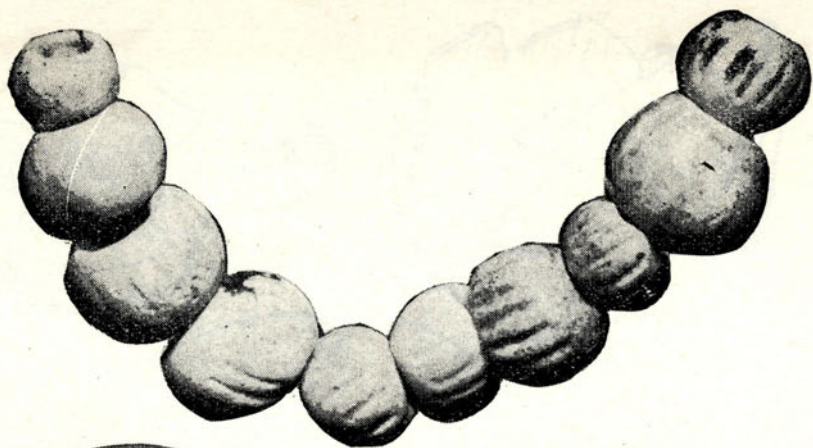
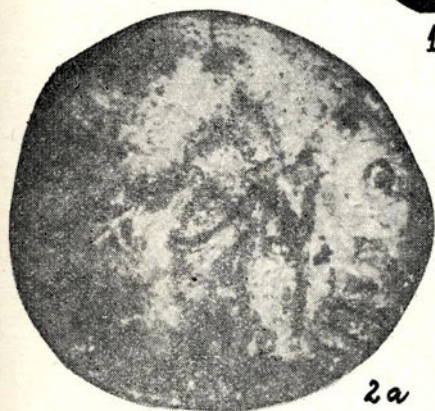

Tabla IX

1

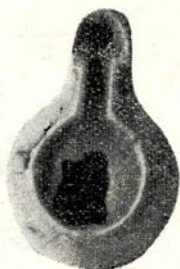
2a

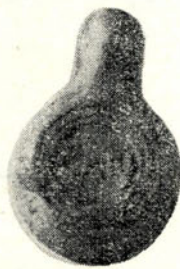
2b

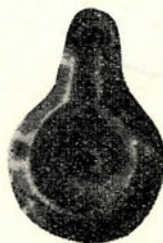
4

3

3a

5

Tabla X

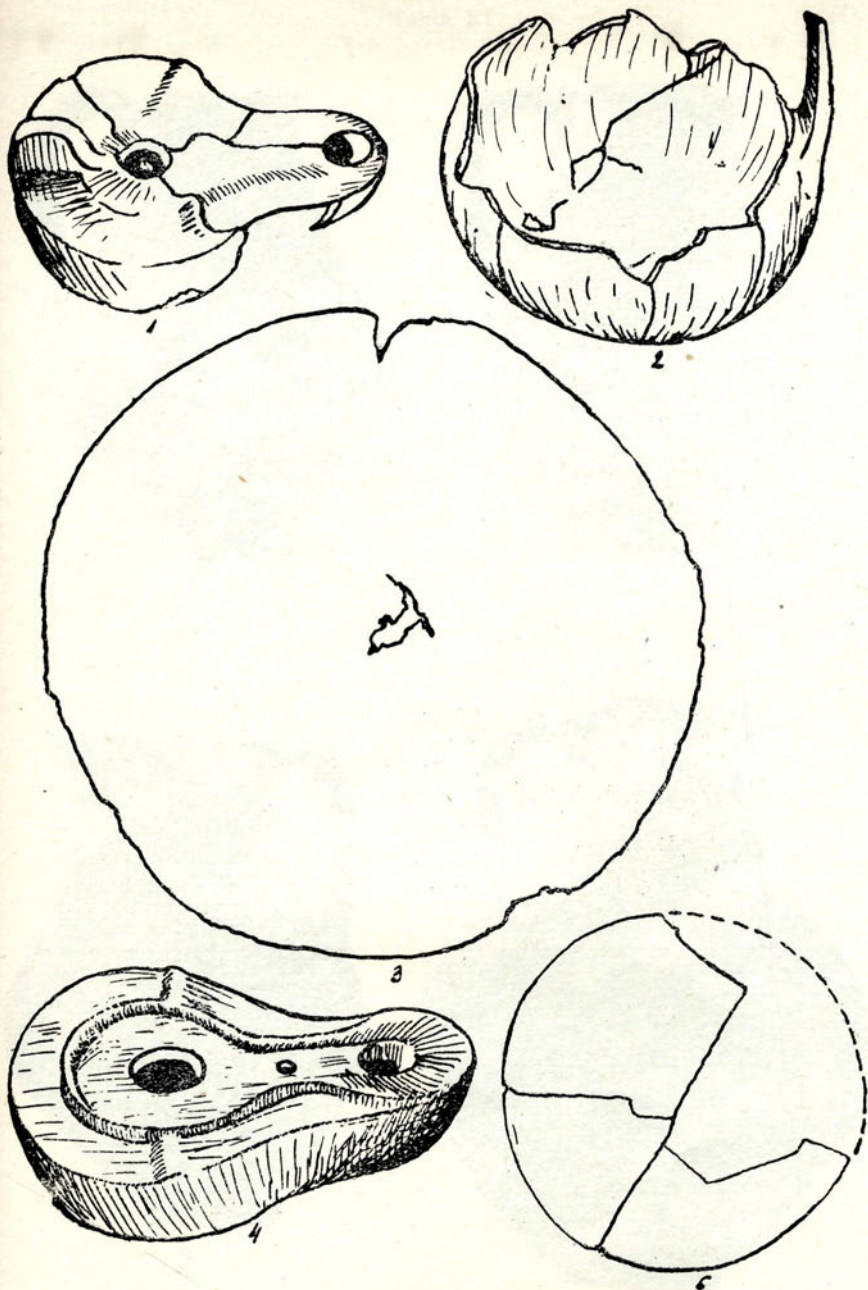
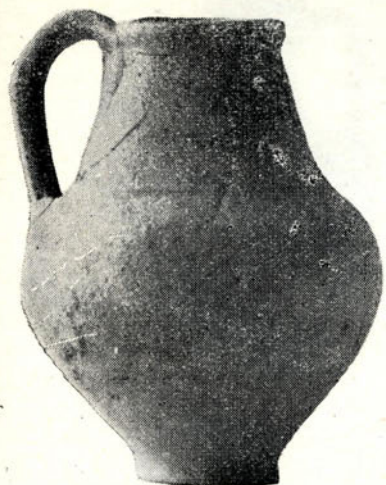
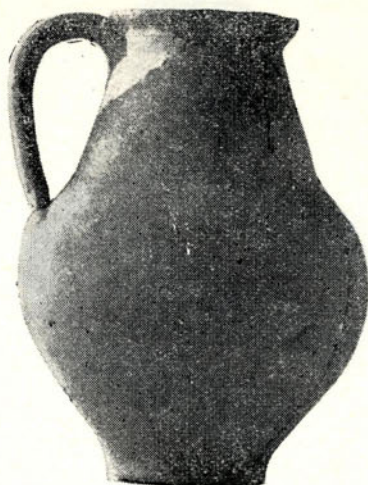

Tabla XI

1

2

3

4

Tabla XII

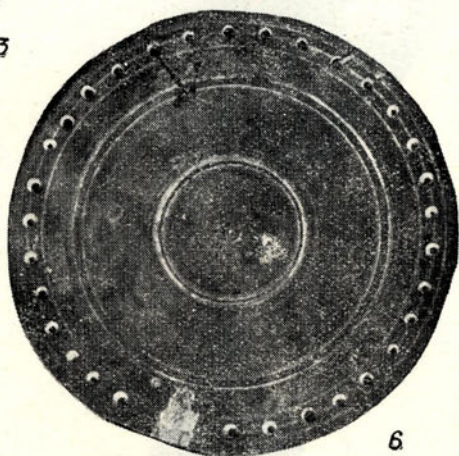
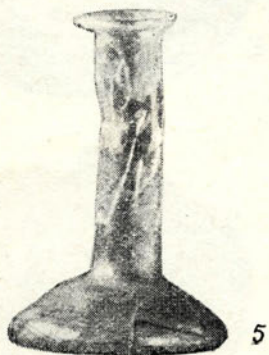
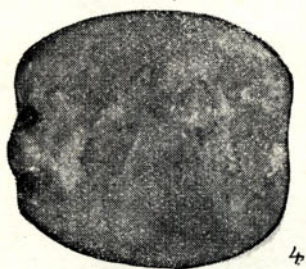
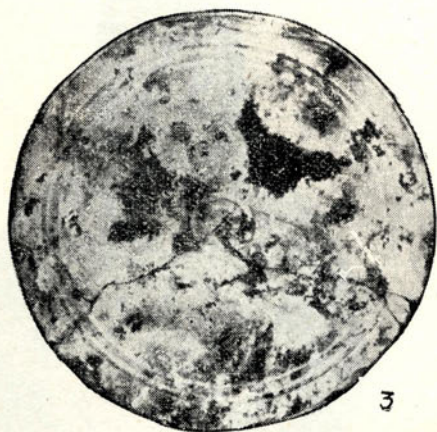
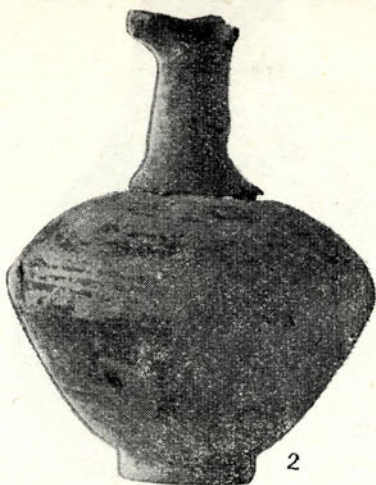

Tabla XIII

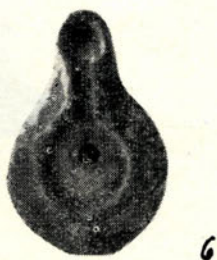
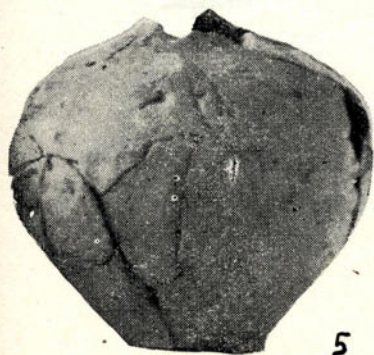
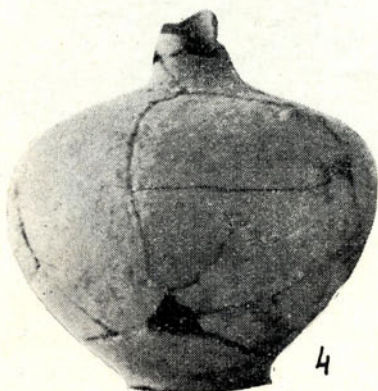
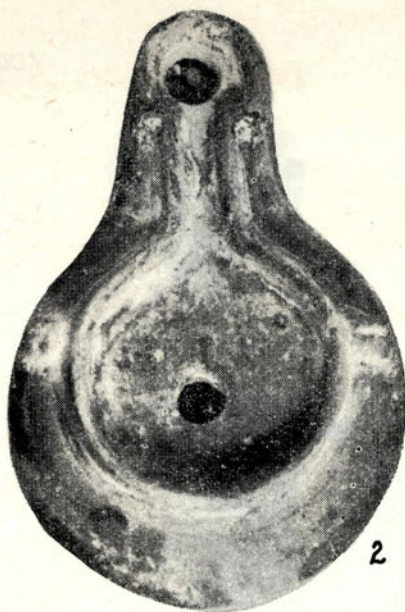
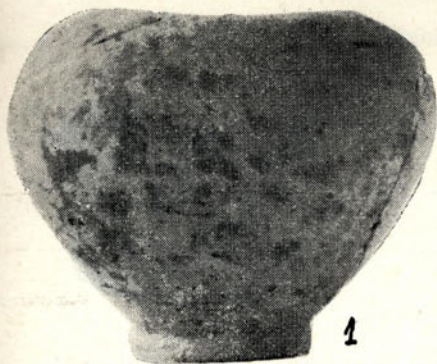
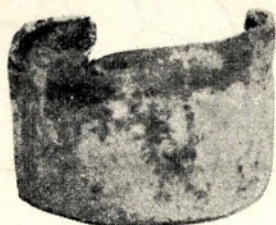

Tabla XIV

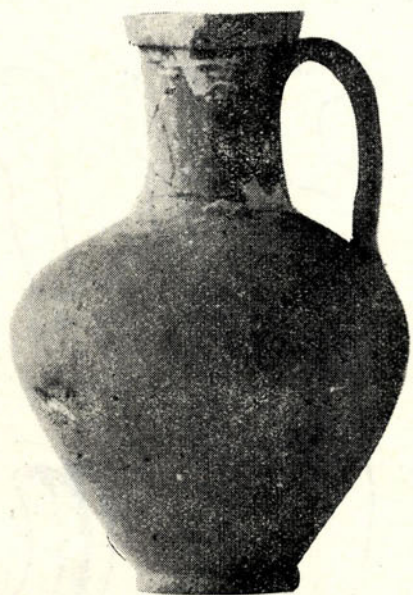
1

2

3

4

5

Tabla XV

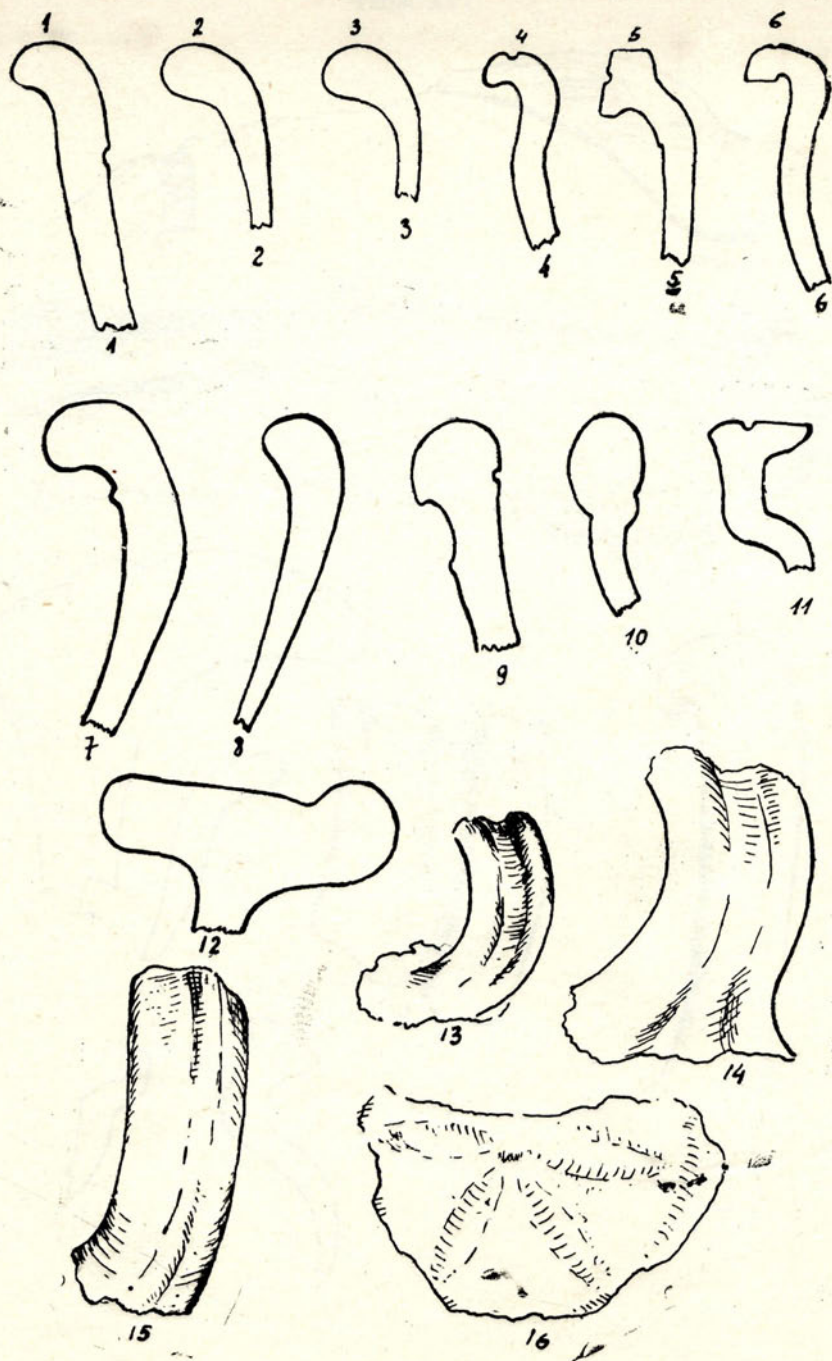

Tabla XVI

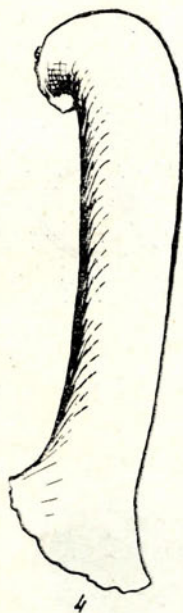
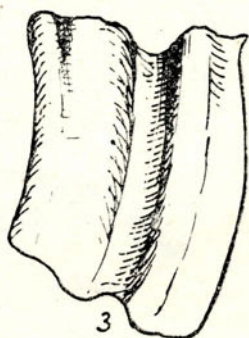
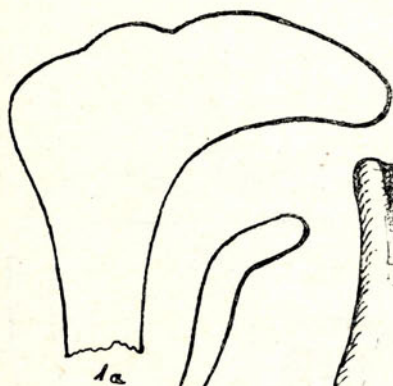
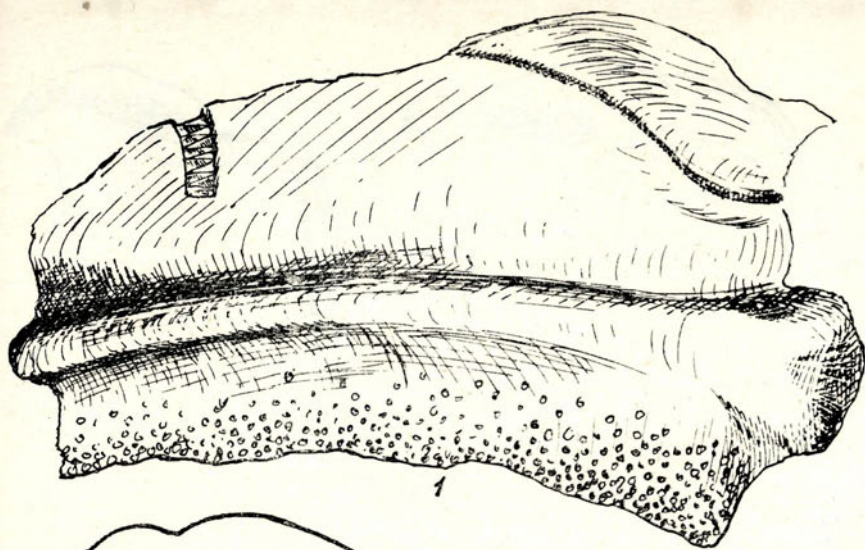

Tabla XVII

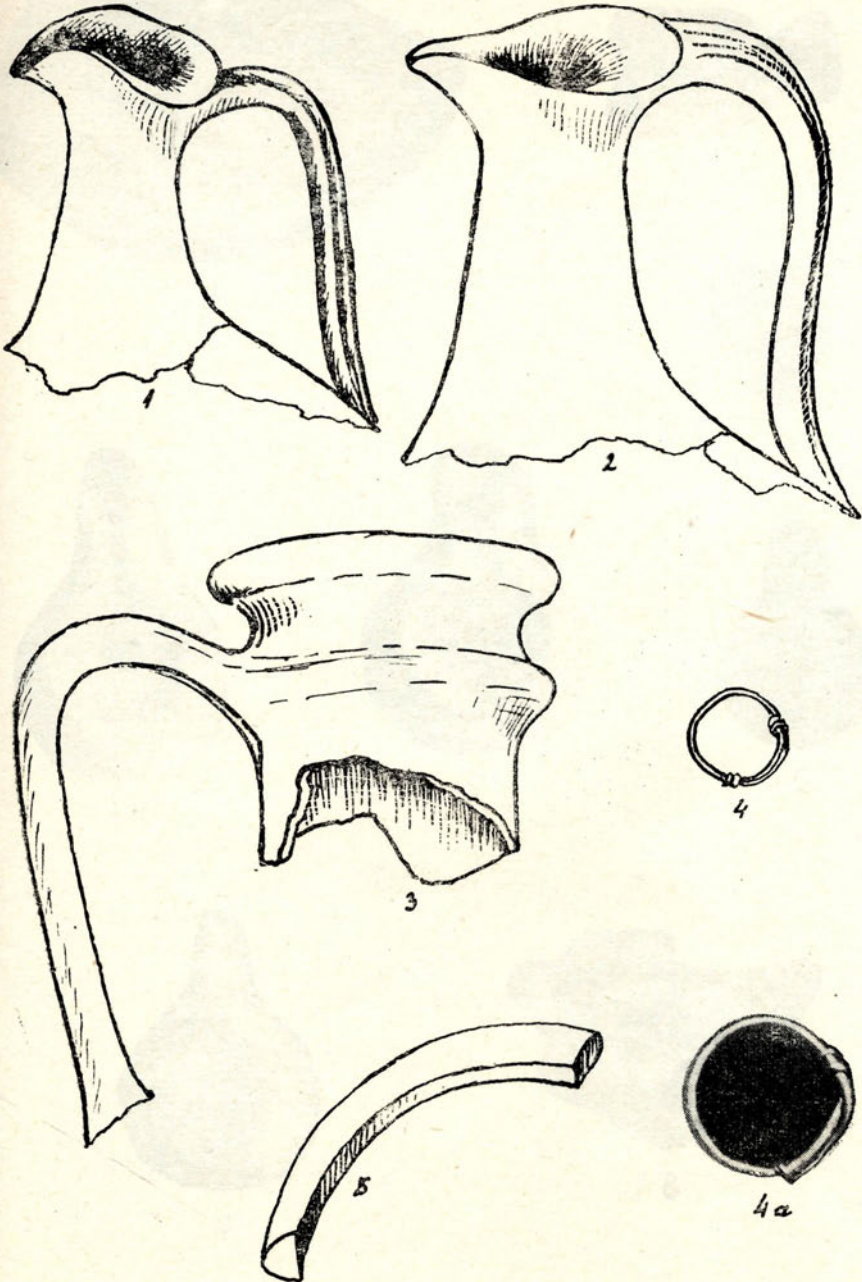
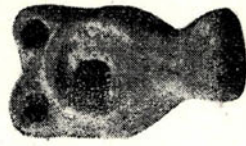

Tabla XVIII

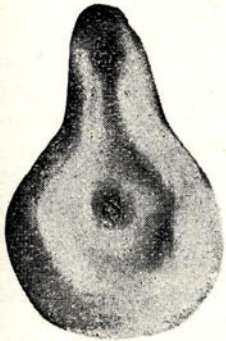
1

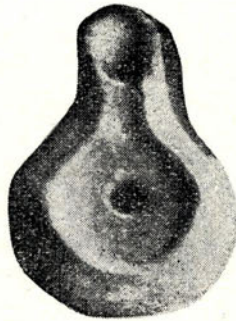
2

3

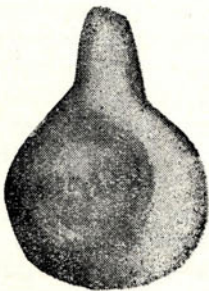
4

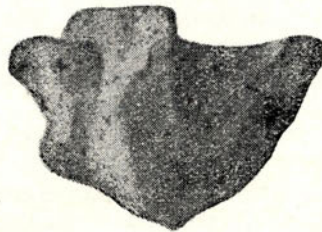
5

6

7

8